

Kelecsényi László

9 + 1 regény

(Az én kánonom)

Ebben az alrovatban minden hónapban írok egy szösszenetet egy-egy kedves regényemről. Csak egy magyar lesz köztük, az utolsó, az is egy klasszikus, hogy ne essenek kortársi sértődések. A kilenc külhoni szerző ellenben cseppet sem klasszicizálódott még. A válogatás merőben szubjektív, csakis az én ízlésemet tükrözi. Afféle hátsó polcra szorult titkos remekművek ezek. Íme, a negyedik.

4.

Joseph Conrad: Győzelem

Nem is így hívták ezt az írót. Lengyel volt, aki angol vizeken (a szó valós és képletes értelmében) hajózott be a világirodalom centrumába. Teodor József Konrad Korzeniowski. Született Podóliában – ne keressék mai térképeken. 1857-ben. Ebből következik, hogy most a későromantika világába hajózunk. Nem véletlen a másodszori utalás a tengerre. Mielőtt író lett – kései pályakezdő – bejárta a világot, de nem ám előkelő utasként, hanem tengerészként.

Teljesen véletlen, de ez a regény is 1915-ös, mint a múltkori *A jó katona*. Ez is angolul íródott, mint amaz. Lesznek még szigetországi kötetek a sorozatomban. Jön majd Green és Waugh. Joggal vádolhatnak anglomániával, de vállalom. Conrad ugyanis egyetemes – és nagyon jól olvasható. Ez egy olyan regény, ahol történet és cselekmény egy és ugyanaz. A sztori mond el mindent, nincs rejtjelkulcs, nincsen szócsűrés-csavarás. Csak értelmes, érthető mondatok vannak. Bocsássák meg nekem látszólag csökött esztétikámat, de én az efféle könyveket kedvelem. Nem is tudnám megmondani, hányszor olvastam.

Nem tudnám megmondani azt sem, hogy egy mozgókép vezetett-e hozzá, vagy már jóval előbb olvastam a regényt. Tény, hogy készült belőle hatásos filmváltozat. Nem lehetett elrontani. Vegyél két jó színészt, és nyert ügyed van. Mark Peploe rendező ezt a módszert

választotta. Bevált. No meg a déltengerek is, az indonéz szigetvilág, ahol – eredeti helyszínen – forgattak. Mellesleg, pár ma élő magyar írót is erősen megkísértett az a színtér. Nem, mint regénytárgy, hanem mint élettér. Polgár Ernő odaköltözött (ott is hunyt el), s amint tudni lehet, Karafiáth Orsolya és Bartis Attila is hosszabb időket tölt Délkelet-Ázsiában.

Azonos címen futott a film, az egyik hazai csatorna le is adta, s azóta is keresem, hol lenne újra megnézhető. Egy nem-szeretett férfi sztár, nagyon jó színész, aki rosszfiúkat szokott domborítani (Willem Dafoe) és egy tünékeny ártatlanságú ifjú hölgy (Irène Jacob) a főszereplők. A filmváltozat – ritka eset – nem rontott a regényen. Sőt. Többletet adott, mert az újraolvasásnál már a színészek arcát, alakját látom képzeletem vásznán.

Győzelem? Mi az, hogy győzelem? Idézhetném Ottlikot: a győzelem épp olyan értékű véletlen, mint a vereség. Vagy fordítva: a vereség épp olyan... Végül mindegy. A vége úgyis vereség. De nem e regény hőseinek, de nem a 19. században. Egy manapság divatból kiment jelentős esztéta írt egy elfelejtett dolgozatot *A 19. század dicsérete* címen. Nem tudom idézni, nem is akarom, csak azt tudom, miért dicséri azt az évszázadot. Mert egész emberek lakták a világot, nem csökevényes ember-tompok. Mindenki az volt, aminek látszott. A jó jónak tűnt föl, a rossz pedig annak, ami. Az ördög ugyebár nem dolgozik száz percenten alul. Ez valódi idézet. Tessék kikeresni. A Salamon utcai zsibárus mondja Bécsben, amikor igazságot szolgáltat egy híres magyar regény vége felé. (Kötelező olvasmány – volt.)

A *Győzelem* afféle „senki szigete" regény. Hőse elvonul a világtól, azaz elvonulna, ha a világ békén hagyná őt ebbéli vágyában. De nem. Most akkor el kellene mesélni az egész históriát, hogy megértsék, mi itt a győzelem, s ki kit, mit győz le. Megpróbálom.

Egy svéd származású báró (a címeknek, rangoknak itt nincs jelentősége) kivonul a világból, hogy egy csöndes szigeten húzza meg magát. Ám még nem elég öreg ahhoz, hogy az élet minden öröméről lemondjon. Amikor egyik útja során egy szorult helyzetbe jutott fiatal lány a védelmét keresi, habozás nélkül dönt, kimenti a leányzót megalázó körülményei közül. Élhetnének boldogan, de akkor hogyan költene regényt a tollforgató? Az emberi gonoszságra mindig lehet számítani. A lányszöktetés feletti dühében a hősünk köré mocskos múltat fantáziáló figura féltékeny dühében gengszter-hiénákat küld a pár nyomába. Elásott kincs persze sehol, csak egy idilli boldogságban leledző emberpár.

Jó vége ennek nem lehet. Mintha egy Godard-filmet vizionálnánk; én legalábbis fogadni mernék, hogy *A bolond Pierrot* rendezője olvasta Conradot. Mindenki elpusztul, ki érdemesen, ki érdemtelenül. De hol itt a győzelem? Igenis, van. A lány megmenti megmentőjét, hogy annak ne kelljen gyilkossá válnia. Fú, ez manapság nagyon gejl dologként hangzik. De hát, így is lehetett élni. Akadtak, akik csak így tudtak élni. Nem véletlenül mondja a báró még valahol a regény elején: „minden tett szükségképpen bajt okoz". Igen. Azt. De másképp nem érdemes.

Következik Onetti: A rettegett pokol